

Pedriatri Alanında Aile Merkezli Bakıma Yönelik Yapılan Çalışmaların Retrospektif Olarak İncelenmesi

Retrospective Investigation of Studies on Family-Centered Care in the Field of Pediatrics

Tanju OĞUL¹, Fatma YILMAZ KURT^{2,*}

Özet

Amaç: Bu çalışma, çocuklarda aile merkezli bakım uygulamalarını ele alan 2014-2019 yılları arasında Türkiye genelinde yapılmış araştırmaların retrospektif olarak incelenmesi amacıyla gerçekleştirildi.

Yöntem: Araştırma tanımlayıcı nitelikte ve tarama modeli tipinde yapılmıştır. Çalışmada 2014-2019 yılları arası aile merkezli bakım uygulamalarını temel alan, tüm pediatrik yaş grupları dâhil edilerek yapılan ve disiplinlerin tümünü kapsayan araştırmalar incelendi. Literatür "Aile Merkezli Bakım", "Emzirme" "Kanguru Bakımı", "Taburculuk Eğitimi", "Aile Yüğü", "Aile Desteğı", "Aile Katılımı", "Beslenme Eğitimi" "Aile Destek Grubu" anahtar kelimeleri ve İngilizce karşılıkları yazılarak tarandı. Tarama sonucunda Türkçe ve İngilizce dillerinde yayınlanmış, tam veya özet metnine erişilebilen araştırma, metodolojik araştırma ve derleme niteliğinde 129 çalışma bu araştırmanın örneklemini oluşturdu. Elde edilen veriler sayı, yüzde ve grafik olarak sunuldu.

Bulgular: Çalışmaların %66'sının (n=85) tez, %33'ünün (n=44) ise makale olduğu görüldü. Çalışmaların %60'ının Hemşirelik, %12'sinin Ebelik, %13'ünün Tıp ve %5'inin Beslenme ve Diyetetik Anabilim Dalı'nda yapıldığı saptandı. Hemşirelik alanında yapılan çalışmaların %33'ünün Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları, %8'inin Doğum ve Kadın Hastalıkları ve %57'sinin Hemşirelik Anabilim Dalı'nda gerçekleştirildiği bulundu. Çalışmalar arasında en yaygın %27 oranında kanguru bakımına (n=21), %23 oranında ise emzirmenin desteklenmesi (n=18) alt konu başlıklarına yer verildiği görüldü. Hemşirelik tezlerinin yayınlanma oranının ise %11 olduğu saptandı.

Sonuç: Türkiye'de aile merkezli bakıma yönelik yapılan çalışmalarının büyük oranda hemşirelik disiplini tarafından gerçekleştirildiği ve çoğunlukla kanguru bakımı ile emzirmenin desteklenmesine odaklanıldığı görülmüştür. Bu bağlamda aile merkezli bakımın diğer bileşenleri arasında yer alan taburculuk eğitimi, aile eğitimi, bilgilendirme, danışmanlık, aile desteğı ve aile yükü gibi konularda da klinik ve akademik araştırmaların yapılması ve bu araştırmaların kli-

Abstract

Objective: This retrospective study was conducted to investigate studies on family-centered care practices between from 2014 to 2019 in children throughout Turkey.

Method: The research was conducted in descriptive and screening model type. In the study, studies on family-centered care practices between from 2014 to 2019, conducted with children of all age groups in all disciplines were reviewed. Literature was screening by writing the keywords "Family Centered Care", "Breastfeeding" "Kangaroo Care", "Discharge Training", "Family Burden", "Family Support", "Family Participation", "Nutrition Education" "Family Support Group" and their English equivalents. As a result of the screening, 129 research, methodological research and review studies, published in Turkish and English languages, with full text or abstract, were included in the sample of this study. The data obtained were presented as numbers, percentages and graphs.

Results: Of these studies, 66% (n=85) were theses, and 33% (n=44) were articles. Of the studies, 60% was in Nursing, 12% in Midwifery, 13% in Medicine, and 5% in the Nutrition and Dietetics fields. It was found that 33% of the studies in the field of Nursing were in the Pediatrics, 8% in Obstetrics and Gynecology, and 57% was in the Department of Nursing. Studies were found to focus mostly on kangaroo care and breastfeeding support within the scope of family-centered care practices. Of the studies in nursing, 27% (n=21) was addressing kangaroo care, and 23% (n=18) was discussing breastfeeding support sub-topics. The rate of publication of nursing theses was found to be 11%.

Conclusion: Family-centered care that the studies carried out by a large proportion of nursing discipline in Turkey and found that mostly focused on the promotion of kangaroo care and breastfeeding. In this context, it is recommended to conduct clinical and academic research on other components of family-centered care, include discharge training, family training, providing information, counseling, family support and family burden, and to integrate these studies into practices aimed at improving children's health, particularly in clinics.

¹İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, tanju.ogul@iuc.edu.tr,

ORCID: 0000-0003-4461-8745

²Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı, fatmayilmaz@comu.edu.tr,

ORCID: 0000-0001-9647-6764,

*Sorumlu yazar

Geliş Tarihi / Received: 22.03.2021

Kabul Tarihi / Accepted: 01.04.2021

nikler başta olmak üzere çocuk sağlığını iyileştirme ve geliştirmeye yönelik uygulamalara entegre edilmesi önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Aile merkezli hemşirelik, Emzirme, Kanguru-anne bakım yöntemi, Hastanın taburcu olması

Keywords: Breast feeding, Family-centered nursing, Kangaroo-mother care method, Patient discharge

GİRİŞ

Aile merkezli bakım, çocuğun yetiştirilmesinde ailenin rolünü kabul eden, aileye saygı duyan, aile bireylerinin güçlerini ve seçimlerini destekleyen, çocuğun hastalık ve iyileşme sürecinde normal yaşam örüntülerini geliştiren bir bakım anlayışıdır (Gårdling ve ark., 2017; Kuo ve ark., 2012). Aile merkezli bakım ile bakıma sadece çocuğun değil, tüm ailenin katılımı sağlanmakta ve tüm aile üyeleri bakımın alıcısı olarak kabul edilmektedir (Çavuşoğlu, 2018). Ebeveynin bakıma katılımı ifadesi, sağlık profesyonelleri ve ebeveynin, bakımı işbirliği içerisinde yapmalarını ve/veya girişimsel işlemlerde ebeveynin çocuğun yanında bulunması anlamına gelmektedir (Özkan & Taş Arslan, 2018).

Aile merkezli bakım, ebeveynlerin, çocuğun tüm bakımını üstlenmesi demek değildir. Bu konuda ailenin, çocukla birlikte kalma istekleri ve yetenekleri dikkate alınmalı, ebeveynler çocuklarının bakımına katılmak isterlerse desteklenmeli, ancak istemezler ise onlara bu konuda baskı yapılmamalıdır (Shields, 2015; Smith ve ark., 2015). Aile merkezli bakım uygulamaları ile ebeveynler çocuklarının bakımına katılarak sağlık personeli ile aralarında güvene dayalı etkili iletişim kurabilirler, çocukları ile ilgili deneyimlerini paylaşabilirler ve çocuklarının durumu, hastalığın süreci ve tedavi ile ilgili bilgilere daha kolay ulaşabilirler (Ames ve ark., 2011; Foster ve ark., 2010).

Bakım kavramıyla özdeşleşen, profesyonel bir meslek grubunun üyeleri olan hemşirelere bu konuda özellikle önemli roller düşmektedir. Bu bağlamda pediatri hemşireleri aile merkezli bakım felsefesi çerçevesinde ailenin özelliklerini tanıyarak, ebeveynleri bakıma katılmaları için desteklemelidir (Söyünmez & Koç, 2020). Literatür incelendiğinde dünyada ve ülkemizde aile merkezli bakımın çocuk ve aile üzerine etkisini değerlendiren birçok çalışma olduğu görülecektir. Bu çalışmalardan bazıları incelendiğinde uygulamanın hasta ve hasta yakınlarının kaygılarını azalttığı, hastaların iyileşme sürecini hızlandırdığı (Davidson ve ark., 2017), bebeklerin beslenme hızında, kilo alımında olumlu yönde artışa yol açtığı, ailelerinde kaygı düzeylerini düşürdüğü saptanmıştır (O'Brien ve ark., 2016). Bunun yanı sıra yenidoğan yoğun bakım ünitesinde tedavi gören bebeklerinin bakımına katılan annelerin, katılmayan annelere göre bakım becerilerinin daha fazla artmış olması nedeniyle bebeklerinin tekrar hastaneye yatma oranının iki kat daha az olduğu raporlanmıştır (Erdeve ve ark., 2008). Aile merkezli bakım uygulanmasının yararını belirlemek için yapılan bir diğer çalışmada ise yapılan uygulamaların ailelerin bebek ile arasındaki bağlılığın ve bebek bakım becerilerinin artmasında ve ailelerin bebeğin sağlık durumuna ilişkin yeterli bilgi sahibi olmalarında etkili olduğunu saptanmıştır (Cooper ve ark., 2007). Aynı zamanda aile merkezli bakım uygulaması çocukların

hastanede kalış süresini kısaltmakta (Altıparmak & Arslan, 2016), çocuklarda ağrının tolere edilmesini kolaylaştırarak bakımdan memnuniyetini artırmakta, ebeveynlerin çocuklarına bakım verme yeterliliğini geliştirmekte böylece aile ve çocuk arasındaki bağı güçlendirmektedir (Çelik Yavaş, 2018). Konuya yönelik yapılan çalışmalar aile merkezli bakımın çocuk/bebek, ebeveynler ve sağlık çalışanları üzerinde genel olarak olumlu etkilerle sonuçlandığı, pediatri alanında çalışan hemşirelerin aile merkezli bakımın yararlı ve gerekli olduğuna inandıklarını göstermektedir (Aykanat & Gözen, 2014; Latour ve ark., 2012; Öztürk & Ayar, 2014).

Ülkemizde son yıllarda pediatri hemşireliği alanında aile merkezli bakım konusuna yönelik yürütülen çalışma sayısında artış olmasına rağmen aile merkezli bakım modelinin uygulamaya yansımalarının yeterli olmadığı görülmektedir. Ayrıca yapılan çalışmaların gözden geçirilmesi aile merkezli bakım açısından gelinen noktayı belirlemede de yol gösterici olabilir. Bu araştırmada 2014-2019 yılları arasında çocuklarda aile merkezli bakım uygulamasına yönelik Türkiye’de yapılmış çalışmalar incelenmiştir.

YÖNTEM

Araştırmanın Amacı

Bu araştırma ülkemizde 2014–2019 yılları arasında aile merkezli bakım uygulamalarını temel alan, tüm pediatrik yaş grupları dâhil edilerek yapılan ve disiplinlerin tümünü kapsayan araştırmaları incelemek amacıyla gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın Tipi

Araştırma tanımlayıcı nitelikte ve tarama modeli tipindedir.

Araştırmaya Alınma Ölçütleri

- Çalışmanın Türkiye’de yürütülmesi,
- Tam veya özet metnine ulaşılabilmesi,
- Türkçe veya İngilizce olarak yazılması,
- 2014-2019 tarihleri arasında yazılmış/yayınlanmış olması,

Araştırma Verilerinin Toplanması

Bu çalışmada Türkiye’de 2014-2019 yılları arasında tüm pediatrik yaş gruplarında aile merkezli bakım uygulamalarına yönelik yapılan çalışmalar incelendi. İstanbul Üniversite-Cerrahpaşa erişim alt yapısı kullanılarak Google Akademik ve Ulusal Tez Merkezi veri tabanı üzerinden literatür tarandı. Literatür taraması “Aile Merkezli Bakım”, “Emzirme” “Kanguru Bakımı”, “Taburculuk Eğitimi”, “Aile Yüğü”, “Aile Desteği”, “Aile Katılımı”, “Beslenme Eğitimi” “Aile Destek Grubu”, anahtar kelimelerinin aynı zamanda İngilizce karşılıkları kullanılarak gerçekleştirildi. Aralık 2019 itibariyle 421 çalışmaya ulaşıldı. Bu çalışmalardan araştırmaya alınma ölçütlerine uymayan, yinelenen çalışmalar çıkarıldı ve kalan 129 çalışma araştırmaya dahil edildi.

Araştırma Verilerinin Analizi

Araştırma kapsamına alınan çalışmalar yıllar içindeki dağılımına, tez türüne (yüksek lisans veya doktora), aile merkezli bakım uygulama türüne, yapıldığı alanlara, araştırma türüne göre analiz edildi. Verilerin istatistiksel analizi SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) 23 paket programı ve Microsoft Office Excel 2016 programı ile gerçekleştirildi. İncelenen araştırmalara ilişkin verilerin dağılımı frekans ve yüzde ve grafik olarak sunuldu.

BULGULAR

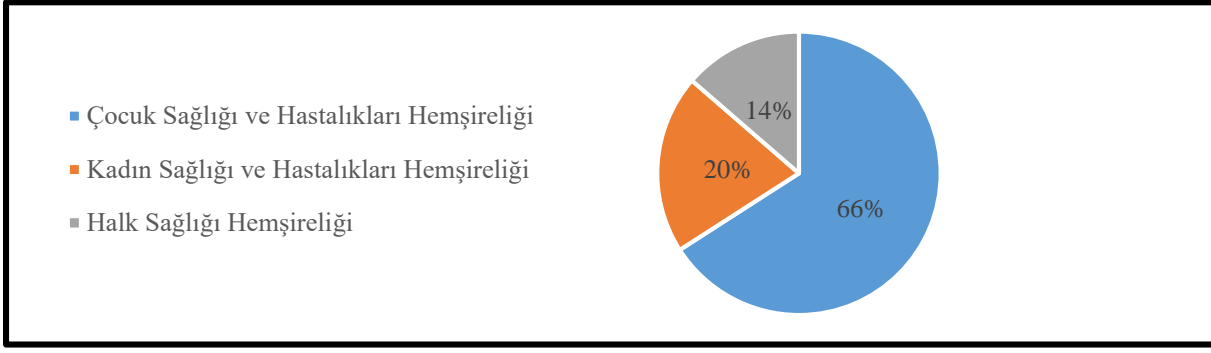
Araştırma kapsamına alınan çalışmaların %65.89'unun (n=85) tez, %34.11'inin (n=44) ise araştırma makalesi olduğu saptandı. Tezlerin %94.11'i, araştırma makalelerinin ise %95.45'inin sağlık bilimleri alanında yapıldığı tespit edildi. Yapılan çalışmaların %61.47'sinin Hemşirelik, %12.29'unun Ebelik, %13.95'inin Tıp ve %12.29'unun diğer Sağlık Bilimleri (Beslenme ve Diyetetik, Diş Hekimliği) alanında yapıldığı bulundu. Hemşirelik alanında yapılan çalışmaların ise %33'ünün Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği (n=26), %8'inin Kadın Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği (n=7) ve %57'sinin Hemşirelik Anabilim Dalı'nda (n=44) gerçekleştirildiği görüldü. Araştırmada aile merkezli bakıma yönelik 2014-2019 yılları arasında yapılan çalışmalara ilişkin özellikler Tablo 1'de özet olarak sunuldu.

Tablo 1. Aile Merkezli Bakıma Yönelik Yapılan Çalışmaların Özelliklerinin Dağılımı

Özellikler	Sayı	%
Çalışmanın Türü		
Makale	44	34.11
Araştırma Makalesi*	30	68.1
Derleme Makale	14	31.9
Tez	85	65.89
Yüksek Lisans	53	62.30
Doktora	23	27.05
Tıpta Uzmanlık	8	9.41
Diş Hekimliği Uzmanlık	1	1.24
Tezlerin Yazıldığı Alan		
Sağlık Bilimleri	80	94.11
Eğitim Bilimleri	5	5.89
Makalelerin Yazıldığı Alan		
Sağlık Bilimleri	42	95.45
Sosyal Bilimler	2	4.55
Sağlık Alanında Yapılan Çalışmalar		
Hemşirelik	75	61.47
Ebelik	15	12.29
Tıp	17	13.95
Diğer	15	12.29
Hemşirelik Alanında Yapılan Çalışmaların Dağılımı		
Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği	26	33.00
Kadın Doğum ve Hastalıkları Hemşireliği	7	8.00
Hemşirelik Anabilim Dalı	44	57.00

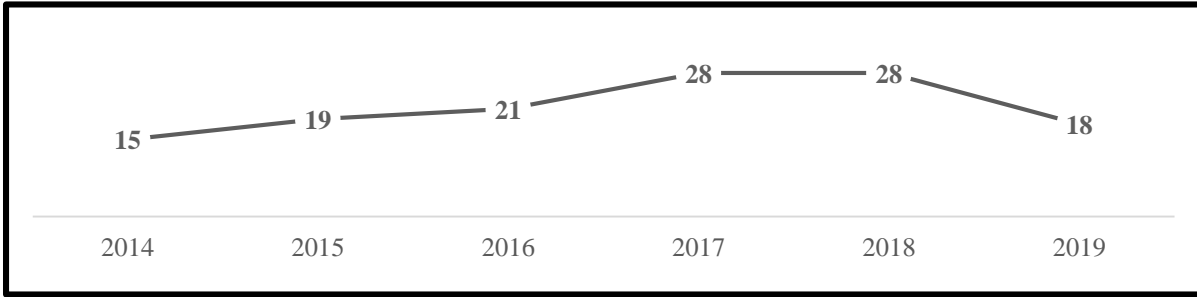
* Tanımlayıcı ve metodolojik araştırmalar

Hemşirelik Anabilim Dalı adı altında yapılmış çalışmalar incelendiğinde ise bu çalışmaların %66'sının Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği (n=29), %20'sinin Kadın Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği (n=9), %14'ünün ise Halk Sağlığı Hemşireliği (n=6) ile ilişkili olduğu tespit edildi (Grafik 1).

Grafik 1. Hemşirelik Anabilim Dalında Yapılan Çalışmalarının Alt Disiplinlere Dağılımı

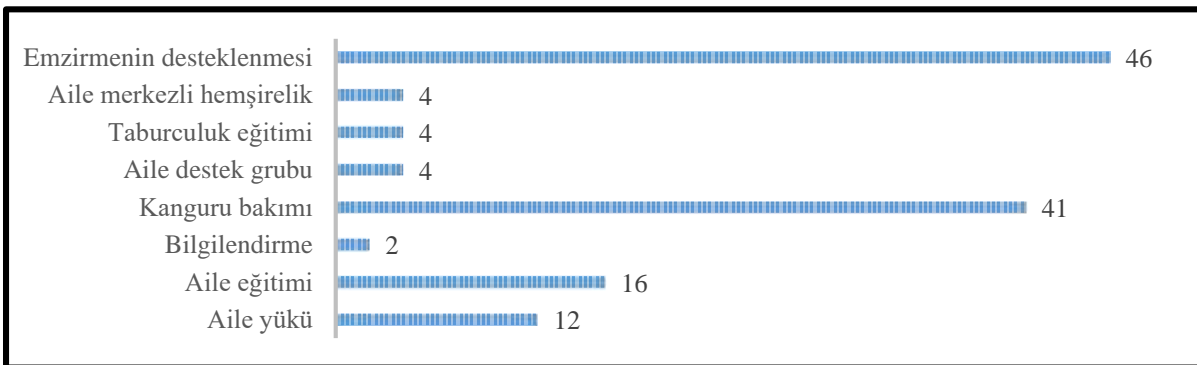
Grafik 2 incelendiğinde çalışmaların (tez + makale) yıllara göre dağılımına yer verildi. Araştırmaların en fazla 2017 ve 2018 yıllarında yapıldığı (n=28), bunu 2016 (n=11) ve 2015 (n=19) yıllarının izlediği, en az çalışmaların ise 2019 (n=18) ve 2014 (n=15) yılları arasında yapıldığı belirlendi (Grafik 2).

Grafik 2. Aile Merkezli Bakıma Yönelik Yapılan Çalışmaların Yıllara Göre Dağılımı

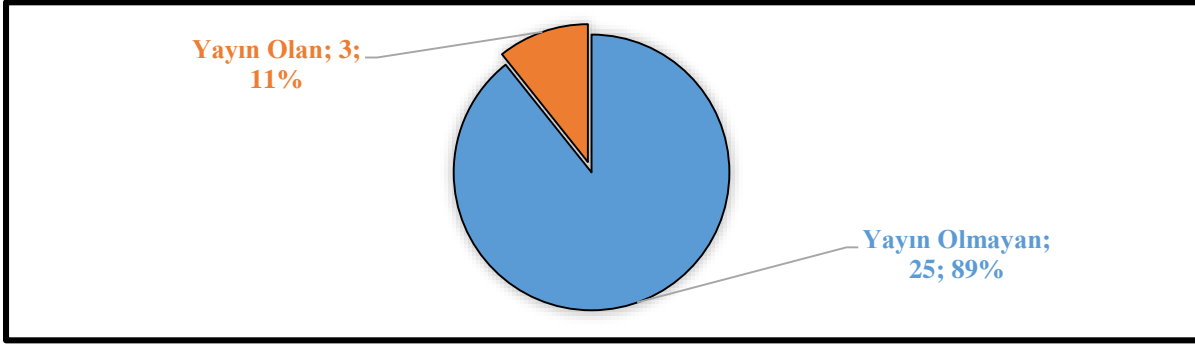
Araştırmada pediatri alanında aile merkezli bakım uygulamaları kapsamında tüm disiplinler tarafından gerçekleştirilmiş çalışmalara ait konu başlıkları Grafik 3'te sunuldu. Bu çalışmalar incelendiğinde en sık araştırılan aile merkezli bakım uygulamalarının %35.66 (n=46) emzirmenin desteklenmesi ve %31.78 (n=41) kanguru bakımı olduğu görüldü. En az araştırılan aile merkezli bakım uygulamasının ise %1.55 (n=2) ile bilgilendirme olduğu saptandı.

Hemşirelik alanında yapılmış çalışmalar arasında ise %27 oranında kanguru bakımına (n=21), %23 oranında ise emzirmenin desteklenmesi (n=18) alt konu başlıklarına yer verildiği görüldü.

Grafik 3. Aile Merkezli Bakım Uygulamaları Kapsamında Ele Alınan Konu Başlıkları

Hemşirelik tezlerinin yayınlanma oranının ise %11 olduğu saptandı (Grafik 4).

Grafik 4. Hemşirelik Tezlerinin Yayınlanma Oranı

TARTIŞMA

Aile merkezli bakımın ilkelerinden biri “ebeveynlerle çocuğa ilişkin bilgileri sürekli ve eksiksiz olarak paylaşmak” tır (Boztepe, 2009). Bilgi paylaşımı olmadan aileler çocukları ile ilgili karar verme süreçlerine katılamazlar ve dolayısıyla sağlık çalışanları ile işbirliği yapamazlar (Butler ve ark., 2013). Amerikan Pediatri Akademisi (American Academy of Pediatrics- AAP), sağlık çalışanlarının bakımlarını aile merkezli bakım anlayışı ile sunabilmeleri için koyduğu ilkeler arasında ailelere çocuklarının durumu ile ilgili sürekli ve eksiksiz bilgi vermek gerektiğini vurgulamaktadır (American Academy of Pediatrics, 2003). Öztürk ve Ayar (2014) yaptıkları çalışmada hemşirelerin, anneleri çocuğun bakımı konusunda bilgilendirme, uygulanan tedavi ve bakıma ilişkin soru sorma fırsatı verme ve annelere ulaşılabilir olma konusunda yetersiz kaldıklarını saptamıştır (Öztürk & Ayar, 2014). Boztepe ve ark. (2019) yaptıkları çalışmada ebeveynlerin çoğunluğunun hastanede çocuklarının bakımına katıldıkları fakat bilgilendirilme noktasında sorunlar yaşandığını belirtmiştir. Ayrıca bahsi geçen çalışmada ebeveynlerin çocuklarına uygulanan tedavi protokolü/kullanılan ilaçlar konusunda ve uygulanan girişimlerin nedenlerini bilme noktasında yeterince bilgi sahibi olmadığı saptanmıştır (Boztepe ve ark., 2019). Garlı ve Çınar (2020) hastanede çocuğu yatan ebeveynlerin aile merkezli hemşirelik bakımıyla ilgili deneyimlerini inceledikleri çalışmalarında hemşirelerin, aileye ve çocuklara aile merkezli bakım uygulamaları ile ilgili verdikleri bakımın iyi olduğunu hissettirdiklerini bulmuştur. Fakat çocuğa verilen bakım ve çocuğun durumundaki değişiklikler hakkında ebeveynlerin daha fazla bilgilendirilmeye gereksinim duyduklarını saptamıştır (Garlı & Çınar, 2020). Çağlar ve ark. (2019) bir üniversite hastanesinin yenidoğan yoğun bakım ünitesinde aile merkezli bakıma yönelik anne görüşlerini değerlendirdikleri çalışmalarında annelerin yarısından fazlasının uygulamadan memnun olduğunu belirlemiştir. Ancak annelerin tedavi uygulamaları sırasında bebeğinin yanında olma ve taburculuk sonrasında daha fazla desteğe gereksinim duydukları saptanmıştır. Ayrıca çalışmada annelerin bakım uygulamalarına dâhil edilmesi konusunda desteklenmeleri, bakım ve tedavi uygulamaları öncesinde gerekli bilgilendirme yapılarak bebeklerinin yanında olmalarına teşvik edilmeleri ve taburculuk sonrasında iletişim ve bilgilendirmenin sürdürülmesinin önemi vurgulanmıştır (Çağlar ve ark., 2019). Geriye yönelik çalışmaların incelendiği Grafik 3’e bakıldığında aile merkezli bakım uygulamaları kapsamında ele alınan konu başlıkları arasında yaygın olarak kanguru bakımı ve emzirmenin desteklenmesi alt konu başlıkları üzerinde

yoğunlaştığı, ebeveyn bilgilendirilmesine yönelik yapılan çalışma sayısının ise yeterli sayıda olmadığı görülmektedir. Bahsi geçen literatüre de dayanarak çalışmamızdan elde edilen bu sonuç istenmedik ve olumsuz bir sonuç olarak yorumlanırken, hemşirelerin aileleri yeterince bilgilendirmemelerinin arkasında aile merkezli bakım yaklaşımı bilgisinin yeterli düzeyde olmaması, iş yükü yoğunluğu ve iş odaklı çalışmaları gibi nedenler gösterilebilir. Bunun yanı sıra ebeveynlerin verilen bilgileri yeteri düzeyde anlayamamaları da söz konusu olabilir. Unutulmaması gereken önemli noktalardan biri de ebeveynlerin çocuğun bakımı ve tedavisi konusunda bilgilendirilmesinin çocuğun ve ailenin stres ve anksiyetesini azaltacak olmasıdır.

Dünyada ve ülkemizde yapılan birçok çalışmada aile merkezli bakımın ebeveyn ve çocuk için yararlı olduğu bildirilmiştir (Aykanat & Gözen, 2014; Byers ve ark., 2006; Dunst ve ark., 2007). Bu çalışmalar incelendiğinde çoğunlukla tanımlayıcı türde araştırmalar oldukları bakımı uygulamaya yansıtan araştırmalar olmadıkları görülecektir. Çalışmamızda Tablo 1 incelendiğinde geçmişte yapılan bu araştırmalar içerisinde derleme makaleler de olmak üzere tanımlayıcı türde araştırma makalelerinin olduğu saptanmıştır. Bir diğer konu yapılan bu çalışmalarda aile merkezli bakım uygulamasının yeterince uygulamaya yansımadağı yönündedir. Aykanat ve Gözen (2014) yaptıkları çalışmalarında aile merkezli bakımın çocuk, ebeveynler ve sağlık ekibi üzerinde olumlu etkiler yarattığını, pediatri alanında çalışan hemşirelerin ve diğer sağlık personellerinin aile merkezli bakımın yararlı ve gerekli olduğuna inandıklarını ancak; bu bakım modelinin uygulamaya yansımalarının yeterli olmadığını ifade etmiştir (Aykanat & Gözen, 2014). Garlı ve Çınar (2020) hastanede çocuğu yatan ebeveynlerin aile merkezli hemşirelik bakımı ile ilgili deneyimlerini değerlendirmek amacıyla yaptıkları çalışmalarında ebeveynlerin aile merkezli bakım uygulamalarından memnun olduklarını; fakat bu uygulamaların daha da geliştirilmesi gerektiğini saptamıştır. Tosun ve Güdücü Tüfekçi (2015) çocuk kliniklerinde aile merkezli bakım uygulamalarını incelemek amacıyla yaptıkları çalışmada her ne kadar annelerin çoğunluğunun çocuğunun bakımına katılmasını desteklemesi bulursa da aile merkezli bakım uygulamalarının istendik düzeyde olmadığını belirtmiştir (Tosun & Güdücü Tüfekçi, 2015). Çalışmamızda Grafik 3 incelendiğinde aile merkezli bakım uygulamaları kapsamında ele alınan konu başlıkları arasında yer alan taburculuk eğitimi, aile eğitimi, bilgilendirme, danışmanlık, aile desteği ve aile yükü gibi konulara da odaklanılması gerektiği bu konuların uygulamaya yeterince yansımadağı, çocuk sağlığını iyileştirme ve geliştirmeye yönelik uygulamalara entegre edilmesi gerektiği görülmektedir. Söz konusu entegrasyonu kolaylaştırmak için pediatri klinikleri ve yoğun bakım ünitelerinde hastane yönetimleri tarafından aile merkezli bakım protokolleri oluşturulması ve benimsenmesi, hemşirelere aile merkezli bakım uygulamalarını geliştirmek için düzenli aralıklarla hizmet içi eğitim programları düzenlenebilir.

Bakım kavramıyla özdeşleşen, profesyonel bir meslek grubunun üyeleri olan hemşirelere bu konuda özellikle önemli roller düşmektedir (Söyünmez & Koç, 2020). Pediatri hemşireliğinde, aile merkezli bakım felsefesi sağlık hizmetlerinin temelini oluşturmaktadır (Cooper ve ark., 2007; Öztürk & Ayar, 2014). Literatürde pediatri hemşirelerinin, hastanelerde verilen bakımın aile merkezli olması yönünde değişim ve farkındalığı yaratabilmede anahtar pozisyonda oldukları bildirilmiştir (Aykanat & Gözen, 2014; Boztepe,

2009). Pediatri hemşireleri, ailelerin sürekliliğinin farkında olarak, aileyi tanır, ailenin kültürleri, zayıf ve güçlü yönleri hakkında bilgi sahibi olur. Bu bilgiler ışığında sağlığa olumlu ya da olumsuz uygulamaların olup olmadığını değerlendirir, ebeveyn çocuk ilişkisini gözler, aile etkinliğini geliştirmeye çalışır, ailenin bakıma ne kadar hazır olduğunu değerlendirir, ebeveynlere bakım konusunda eğitim verir ve bakımı ebeveynler ile planlayarak bakıma katılmalarını destekler (Aktaş ve ark., 2012). Öztürk Şahin ve ark. (2020) yaptığı çalışmada çocuk ile ilgili kliniklerde görev yapan hemşirelerin diğerlerine göre daha fazla aile merkezli bakım yaklaşımını kullandığını belirlemiştir. Ancak çalışmada diğer birimlere de çocuk hastalarının yattığı düşünüldüğünde, bütün servis hemşirelerin aile merkezli bakım yaklaşımı konusunda bilgilendirilmesi gerektiği ifade edilmiştir (Öztürk Şahin ve ark., 2020). Çalışmamızda da hemşirelik anabilim dalında yapılan çalışmalarının alt disiplinlere dağılımı hem Tablo 1 hem de Grafik 1 ışığında incelendiğinde pediatri hemşireliği alanında yapılan çalışmaların diğer alanlarda yapılan çalışmalardan nicelik olarak daha fazla olduğu görülmektedir. Bu durum aile merkezli bakım yaklaşımının uygulamaya yansımaları yönüyle pediatri hemşireliği açısından olumlu sonuçlar olarak yorumlanabilir. Bu sonuçların çocuk sağlığının iyileştirilmesi ve geliştirmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Dur ve ark. (2016) hemşirelerin aile merkezli bakımla ilgili bilgi durumunu incelediği çalışmasında hemşirelerin yarısından fazlasının konu ile ilgili bilgi sahibi olduklarını, bilgi aldıkları kaynakların üçte birinin ise konu ile ilgili bilimsel yayınlar okumak ve mesleki eğitim kapsamındaki dersler olduğunu saptamıştır (Dur ve ark., 2016). Çalışmamızda Grafik 4 incelendiğinde hemşireler tarafından aile merkezli bakıma yönelik yapılan tezlerin ancak %11 oranında yayına dönüştürüldüğü görülmektedir. Tablo 1’de de aile merkezli bakım uygulamalarına yönelik yapılan tezlerin makalelerden sayısal ve oransal anlamda daha fazla olduğu görülmektedir. Bu veriler başta makaleler olmak üzere konuyla ilgili daha fazla bilimsel yayının hemşirelere ulaştırılması gerektiğini düşündürmektedir. Böylelikle başta klinikler olmak üzere aile merkezli bakım uygulamalarını aktif olarak kullanan hemşireler ve diğer sağlık profesyonellerinin konuya ilişkin bilgi açığının kapatılmasına katkı sağlanmış olacaktır. Ayrıca hemşirelik lisans eğitimine aile merkezli bakım uygulamasının eklenmesi, gelecekte özellikle klinikte çalışacak olan hemşirelerin aile merkezli bakım uygulamaları konusunda bilgi sahibi olarak çocuğun bakımında kullanmasını teşvik edecektir.

SONUÇ

Araştırmada Türkiye’de 2014-2019 yılları arasında aile merkezli bakıma yönelik yapılmış ve tüm pediatrik yaş gruplarını kapsayan çalışmalar incelenmiştir. Türkiye’de aile merkezli bakım çalışmalarının büyük oranda hemşirelik disiplini tarafından gerçekleştirildiği ve çalışmalarda çoğunlukla kanguru bakımı ve emzirmenin desteklenmesi uygulamalarına odaklanıldığı görülmüştür. Bu bağlamda aile merkezli bakımın diğer bileşenleri arasında yer alan taburculuk eğitimi, aile eğitimi, bilgilendirme, danışmanlık, aile desteği ve aile yükü gibi konularda da klinik ve akademik araştırmaların yapılması ve bu araştırmaların klinikler başta olmak üzere çocuk sağlığını iyileştirme ve geliştirmeye yönelik uygulamalara entegre edilmesi önerilmektedir.

Ayrıca hemşireler aile merkezli bakımın uygulanmasında anahtar role sahiptir. Bunun için lisans ve lisansüstü teorik/uygulamalı dersler kapsamında “aile merkezli bakım” konusuna daha fazla yer verilmesi, hatta “Aile Merkezli Bakım” başlığı altında seçmeli derslerin açılması önerilmektedir.

KAYNAKLAR

- Aktaş, E., Teksöz, E., & Ocakçı, A. F. (2012). Ailede kadınının değişen rolünün çocuk sağlığına etkisi ve aile merkezli bakımın önemi. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*, 28(1), 73–80.
- Altıparmak, D., & Arslan, F. T. (2016). Aile Merkezli Bakım Ölçeği'nin Türkçe'ye uyarlanması geçerlik ve güvenirlik çalışması. *The Journal of Pediatric Research*, 3(2), 97–103.
- American Academy of Pediatrics. (2003). Committee on hospital care. Family-centered care and the pediatrician's role. *Pediatrics*, 112(3), 690–697.
- Ames, K. E., Rennick, J. E., & Baillargeon, S. (2011). A Qualitativeinterpretive study exploring parents' perception of the parental role in the paediatric intensive care unit. *Intensive and Critical Care Nursing*, 27(3), 143–150. <https://doi.org/10.1016/j.iccn.2011.03.004>
- Aykanat, B., & Gözen, D. (2014). Çocuk sağlığı hemşireliğinde aile merkezli bakım yaklaşımı. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 3(1), 683–695.
- Boztepe, H. (2009). Pediatri hemşireliğinde aile merkezli bakım. *Türkiye Klinikleri Journal of Nursing*, 1(2), 88–93.
- Boztepe, H., Kerimoğlu Yıldız, G., Çınar, S., & Ay, A. (2019). Çocuğu hastanede yatan ebeveynlerin aile merkezli bakım alma durumlarını etkileyen faktörlerin belirlenmesi. *ACU Sağlık Bil Derg*, 10(4), 748–755. <https://doi.org/10.31067/0.2019.225>
- Butler, A., Copnell, B., & Willetts, G. (2013). Family-centred care in the paediatric intensive care unit : An integrative review of the literature. *Journal of Clinical Nursing*, 23(15–16), 2086–2100. <https://doi.org/10.1111/jocn.12498>
- Byers, J. F., Lowman, L. B., Francis, J., Kaigle, L., Lutz, N. H., Waddell, T., & Diaz, A. L. (2006). A Quasi-experimental trial on individualized, developmentally supportive family-centered care. *Journal of Obstetric, Gynecologic & Neonatal Nursing*, 35(1), 105–115. <https://doi.org/10.1111/j.1552-6909.2006.00002.x>
- Çağlar, S., Ar, I., Yaşa, B., & Kurt, Ş. (2019). Yenidoğan yoğun bakım ünitesinde aile merkezli bakım: Anne görüşleri. *STED / Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi*, 28(2), 120–126. <https://doi.org/10.17942/sted.495198>
- Çavuşoğlu, H. (2018). Pediatri kliniklerinde aile merkezli bakımda yaşanan sorunlar ve yeni yaklaşımlar. *Türkiye Klinikleri Journal of Nursing Sciences*, 10(4), 344–353. <https://doi.org/10.5336/nurses.2018-61413>
- Çelik Yavaş, M. (2018). Çocuk hastalarda aile merkezli bakım ve hemşirelik. *Sağlık ve Toplum*, 28, 26–31.
- Cooper, L. G., Gooding, J. S., Gallagher, J., Sternesky, L., Ledsy, R., & Berns, S. D. (2007). Impact of a family-centered care initiative on NICU care, staff and families. *Journal of Perinatology*, 27, S32–S37. <https://doi.org/10.1038/sj.jp.7211840>
- Davidson, J. E., Aslakson, R. A., Long, A. C., Puntillo, K. A., Kross, E. K., Hart, J., Cox, C. E., Wunsch, H., Wickline, M. A., Nunnally, M. E., & Netzer, GioraKentish-Barnes, N. et al. (2017). Guidelines for family-centered care in the neonatal, pediatric, and adult ICU. *Crit Care Med*, 45(1), 103–128.
- Dunst, C. J., Trivette, C. M., & Hamby, D. W. (2007). Meta-Analysis of family-centered helpgiving practices research. *Mental Retardation and Developmental Disabilities Research Reviews*, 13(4), 370–378. <https://doi.org/10.1002/mrdd>
- Dur, Ş., Gözen, D., & Bilgin, M. (2016). Devlet ve özel hastanedeki hemşirelerin aile merkezli bakıma ilişkin tutum ve davranışları. *Güncel Pediatri*, 14(1), 1–9. <https://doi.org/10.4274/jcp.67699>
- Erdeve, O., Arsan, S., Yigit, S., Armangil, D., Atasay, B., & Korkmaz, A. (2008). The impact of individual room on rehospitalization and health service utilization in preterms after discharge. *Acta Paediatrica*, 97, 1351–1357. <https://doi.org/10.1111/j.1651-2227.2008.00889.x>

- Foster, M., Whitehead, L., & Maybee, P. (2010). Parents' and health professionals' perceptions of family centred care for children in hospital, in developed and developing countries: A review of the literature. *International Journal of Nursing Studies*, 47(9), 1184–1193. <https://doi.org/10.1016/j.ijnurstu.2010.05.005>
- Gårdling, J., Törnqvist, E., Edwinston Månsson, M., & Hallström, I. (2017). Parents' lived experiences during their children's radiotherapy. *Journal of Pediatric Oncology Nursing*, 34(2), 140–147. <https://doi.org/10.1177/1043454216646540>
- Garlı, E., & Çınar, N. (2020). Hastanede çocuğu yatan ebeveynlerin aile merkezli hemşirelik bakımıyla ilgili deneyimleri. *EGE HFD*, 36(1), 35–44. <http://www.globalbuddhism.org/jgb/index.php/jgb/article/view/88/100>
- Kuo, D. Z., Houtrow, A. J., Arango, P., Kuhlthau, K. A., Simmons, J. M., & Neff, J. M. (2012). Family-centered care: Current applications and future directions in pediatric health care. *Maternal and Child Health Journal*, 16(2), 297–305. <https://doi.org/10.1007/s10995-011-0751-7>
- Latour, J. M., Duivenvoorden, H. J., Hazelzet, J. A., & Van Goudoever, J. B. (2012). Development and validation of a neonatal intensive care parent satisfaction instrument. *Pediatric Critical Care Medicine*, 13(5), 554–559. <https://doi.org/10.1097/PCC.0b013e318238b80a>
- O'Brien, K., Bracht, M., Robson, K., Ye, X. Y., Mirea, L., Cruz, M., Ng, E., Monterrosa, L., Soraisham, A., Alvaro, R., Narvey, M., Silva, O. Da, & Lui, K. (2016). Evaluation of the family integrated care model of neonatal intensive care: a cluster randomized controlled trial in Canada and Australia. *BMC Pediatrics*, 2015, 1–9. <https://doi.org/10.1186/s12887-015-0527-0>
- Özkan, S., & Taş Arslan, F. (2018). Hastanede yatan çocukta aile merkezli bakım. *Uluslararası Hakemli Hemşirelik Araştırmaları Dergisi*, 12, 161–179. <https://doi.org/10.17371/uhd.2018.1.1>
- Öztürk, C., & Ayar, D. (2014). Pediatri hemşireliğinde aile merkezli bakım. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Elektronik Dergisi*, 7(4), 315–320. <http://www.deuhyoedergi.org>
- Öztürk Şahin, Ö., Topan, A., Karakaya Suzan, Ö., & Canbaz, T. (2020). Hastanede çocuklara bakım veren hemşirelerin aile merkezli bakım yaklaşımını kullanma durumlarının incelenmesi. *Journal of Academic Research in Nursing*, 6(1), 89–96. <https://doi.org/10.5222/jaren.2019.07830>
- Shields, L. (2015). What is family-centred care? *European Journal of Person Centered Healthcare*, 3(2), 139–144.
- Smith, J., Swallow, V., & Coyne, I. (2015). Involving parents in managing their child's long-term condition-a concept synthesis of family-centered care and partnership-in-care. *Journal of Pediatric Nursing*, 30, 143–159. <https://doi.org/10.1016/j.pedn.2014.10.014>
- Söyünmez, S., & Koç, E. T. (2020). Pediatri hemşireliğinde aile merkezli bakım. *Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 3(1), 141–148. <http://www.deuhyoedergi.org>
- Tosun, A., & Güdücü Tüfekci, F. (2015). Çocuk kliniklerinde aile merkezli bakım uygulamalarının incelenmesi. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 18(2), 131–139.